

Pesti nyelvjárások.

Színhely a dunaparti korzó, déli tizenkét óra után és egy óra előtt. Miután a nyárnak hevült tavasz az éjszaka kissé meggondolta magát és visszahűtözve ott folytatja, ahol márciusban elhagyta: a székek nagyjában árván állanak és a tegnapi embertömegből csak a kioszk előtt ül egy csomó rendithetetlen rivieraista. Az arcrezesítésre ma rossz idő jár, a nőszemlére nemkülönben és fásult a hangulat, mikor a Deák Ferenc-utca felől befordul egy nő. Vékony fehér vonalakkal csikozott kék tailleur-ruha és zölddel bélelt nagy kalap, talán nem is egészen divatos, ugynevezett molett arc, de nagyon csinos és megnyerő arc. Aféle — vagy legalább így lehetne mondani — bécsi arc, szerencsés eredménye a csehi és délnémet keresztteződésnek, húsos, de nem duzzadt szája és a színben az a bizonyos lvoiretónus, melylyel a nagyváros kárpótolja leányait a falusi kipírultság hiányáért. A nő kutató tekintettel néz az üldögélő csoport felé és csakugyan, három gavallérja már készül a fogadására. Kettő ülve, az egyik állva köszöntget feléje. A nő észreveszi, de a néző is és miközben átkerül hozzájuk, száll utánna a megjegyzés:

— A pali már felállt.

Kell-e mondani, hogy a pali semmiképpen sem Pali? Még akkor sem, ha esetleg csakugyan Pál volna a neve. A pali nem név, hanem jelző; nem személyt, hanem minőséget jelent, olyan valakit, akit becsapnak, aki kihasználhatja magát, aki reáízet.

vagy általában: úgy fizet, hogy még reáfizetésnek se lehet szépíteni, mert egyszerűen hiába fizet, szóval, aki balek és akit az okos emberek lenéznek, vagy kinevetnek. Ilyen értelemben a pali — ha szabad így mondani — oszlopos tagja egy terjedelmes szótárnak, tőszomszédja a nimolistá-nak, amely szóval a gyámoltalan és ügyefogyott ember kapja meg a neki kijáró gunyos elintéztést és közeli összeköttetésben van a babuci-val, akit a lenge erkölcs és a könnyű megközelíthetőség érdemesít erre az inkább kicsinylő, mint kedveskedő becézésre. Együttvéve mindezek a szavak légióra menő társakkal egyetemben egy külön pesti nyelvjárást, vagy tájszólást vegyítenek a fővárosi nyelvbe. Azt, amely lecsajátosabban és leginkább megérdemli a pesti nevet, mert legkiváltképpen a pesti emberek nyelve.

Azonban vannak más nyelvjárásk is.

Erre nézve a színhely a városligeti tó partja, délután négy és öt óra között, ott, ahol a csónakos ház előtt egy matrózings csónakos legény unja a mesterségét. A legénynek igaza lehet; de a kép — szemben a történelmi épülecsoporthoz, jobbról pázsitos fű, kanyargós utak, a víz fölé boruló lombok, balról facsoportok és a messzeségből a tömött, zöldelő lombkoronák fölé magasodóan egy állatkerti kék-zománcos torony — elbájoló. Az ember eltűnődhetik: mily nagy lett a liget, amióta oly kicsi lett! És ez nem paradoxon. Csupán csak annyit jelent, hogy amíg a liget nem volt oly kicsire szorítva, mint amilyenre a mindenféle beépítésekkel tették: meg se látszott, milyen nagy; most azonban, amikor összezugorodott: a kertészeti tudomány olyan tájkereszteket művel benne, hogy a nézőnek a távolba vész a tekintete. Azaz, hogy nem vész, hanem csak megakad egy-egy facsoporton, bokrokkal szegett hajlason és az a benyomása, hogy ott még isten tudja meddig mindenütt liget van. A nem érvényesült valóság helyébe lépett ez érvényesülő álvalóság színpén el lehetne filozofálni, ha nem zavarnák a filozófát. Azonban jön egy napszámos formájú asszony, aki gyerekkocsit tol maga előtt, míg mellette két kis leány türelmetlenkedik az úszónárra való kifiliért és megállva a csónakos ház mellett, mialatt tekintetét a hattyukon pihenteti, így szól:

— Mancsi, ne menjen nekem a vízhez. Innen is láthatja a libuskákat.

A kis leány engedelmesen állva marad, de látva a hattyukat, nem állhatja meg, hogy kifejezést ne adjon elragadtatásának és felkiált:

— Ni, a kacák!

— Nem kacsa az — mondja feddőleg az asszony — hanem hattyuk.

És a kocsiiban nyugodtan pislogó kicsi főle hajolva, dörgölődözden becéző hangon folytatja:

— Hát te nem nézed a libuskákat? . . .

Minta, de — nem egészen érték nélkül. Mert ez is pesti nyelvjárást; jellemző önmagában is, de még inkább annál fogva, ami mögötte van és amivel rokon és ami az erzsébetvárosi bérházak általános nyelvkincsének reprezentálójává teszi. A tébolyító logikán kívül, melylyel ez az asszony ragaszkodik hozzá, hogy libusnak nevezi a városligeti tó lakóját, pedig tudja, hogy annak hattyuk a neve és a vásárcsarnoki természetismereten kívül, melylyel a kis leány kacának köszönti a libuskának bélyegzett hattyut: még mást is mutat e párbeszéd. Azt, hogy Pest egy szélesen kiterjedt alsó rétegében olyan nyelven beszélnek az emberek, mely semmiféle nyelv. Magyar szavakat mondanak, de a szavak általában nem felelkeznek se a tárgyakkal, se a kifejezni óhajtott gondolattal. Olyan dadogás ez, melyet mindenki, kinek a napszámos és hasonló formájú dolgozó pesti néppel van dolga, szinte szabályosnak bevállaló folytonossággal figyelhet meg és amelynek az a nyitja, hogy ebben a népkéverékben, mely itt összeverődik a kölcsönös egymáshoz csiszolásban, az emberek elfelejtik a maguk nyelvét, de viszont nem is tanulnak meg semmilyen nyelven.

Ebből a szempontból ez a második nyelvjárást nem kevésbé figyelemreméltó, mint az első, amelyet szintén a társadalmi háttér tesz jelentőssé. A purista ugyan megbotránkozhat rajta, de annak, aki Budapest lelkét akarja megismerni, nincs joga, hogy ugyanily módon térjen napirendre felelte. Mert igaz,

hogy ebben a tájszólásban sok az, ami vétség a magyar pragmatika és a jó izlés ellen, de van benne filozófia, amit nem érdemtelen kikutatni. Jegyezzük meg, hogy mindazoknak a szólásoknak, melyek a pali-val egyívásuak, gunyolódó az értelmük. Csupa lekicsinylés, kicsufolás és kinevetés, melylyel — és ez a lényeges — a többé-kevésbé nincsetlen ember vesz elégtételt azokon, akik az adott körülmények között többé-kevésbé nem nincsetlenek. Ez ennek a beszédmódnak a pszichológiai rugója. Az eltökélt és akár önmagát is csaló kárörvendezés. Ezért pali a pali, még ha nem is az, hanem csupán olyan helyzetben van, hogy a messzeállót kihívja az önvizsgálatásra és ugyanígy lesz a nimolistá-val felérő niemand is senkivé, habár meglehet, hogy ugyancsak valaki. Cinikus nyelvjárást ez, de pesti módon cinikus, ami annyit jelent, hogy nem a kiábrándultságból, az élvezet után következő csömörből fakad, hanem a lehetetlenségből, a gyönyörtől való elzárásból, a módnélküliségből, mely a csufolással tartja féken az elkeseredést. Nem a jóllakottság, hanem a kielégíthetetlen étvágy beszél a pesti cinizmusból és... azonban az elemzés fonalát elvágja egy újabb hang, mely a sétáló mellett megszólal. Egy harmadik nyelvjárásbéli mutatóvány. Mert megint jön egy cseléd, aki szintén gyerekkocsit tol maga előtt, de már a milleniumi emlék táján és aki így oktatja a vele sétára küldött két kis fehérruhás leánykát:

— Maguk már emlékezzenek, ha a mamájuk meghalna, de a Lacika (nyilván a gyerekkocsi gazdája) még nem...

Aki ráér, ezen a nyomon is elindulhat a pesti néplelek buvárlására.

NAPIREND. Naptár: Csütörtök, május hó 4. — Róm. kath.: Flórián vt. — Prot.: Flóris. — Görög-oros.: április 21. Január. — Zsidó: Ijar 6. — A nap két reggel 4 óra 41 perckor, nyugszik este 7 óra 13 perckor. A hold két déle 9 óra 11 perckor, nyugszik éjjel 1 óra 4 perckor. — A miniszterelnök, mint belügyminiszter fogad d. u. 5 órakor. — Az igazságügyi miniszter fogad déli 12 órakor. — A honvédelmi miniszter fogad délelőtt 10 órakor. — A kereskedelmi államtitkár fogad déli 12-1-ig. — Petőfi Ház (Erekléymúzeum.) Bajza-utca 21. sz. Nyitva 10-2-ig. Belépődíj nincs. Szabad bemenet. — A Házipar Szövetség vására (Kigyó-tér 1.) Nyitva egész nap. Belépődíj nincs. — Gyűjtemény Nagy Zsigmond magyar tárgy festményeinek kiállítása a Művészothonban (Váci-utca 9.) Nyitva délelőtt 9 órától este 8 óráig. Belépődíj 1 korona. — A Műcsarnok tavaszi tárlata. Nyitva délelőtt 9 órától délután 6 óráig. Belépődíj 1 korona. — Bala Béla gyűjteményes kiállítása a Könyves Kálmán művészeti szalonjában, Nyitva 9-7-ig. Belépődíj 1 K. — A „Nyolcak” kiállítása a Nemzeti Szalonban. Nyitva délelőtt 9-től délután 6-ig. Belépődíj 1 korona. — A Nemzeti Múzeum állat-tára nyitva 9-2-ig. — A Szónyelvészeti Múzeum 10-2-ig. — A Mezőgazdasági Múzeum nyitva délelőtt 10-1-ig. — Az Iparművészeti Múzeum nyitva délelőtt 9 órától délután 1 óráig. — Az Erzsébet Múzeum nyitva délelőtt 9-től d. u. 4-ig.

— A beteg belga királyné. Jelentéitük, hogy Erzsébet belga királyné Londonban megbetegedett tüdőgyulladás következtében. Egy londoni távirat aggasztónak mondotta a királyné állapotát. Ez a hír — mint most Brüsszelből jelentik — nagyon valószínűnek látszik, mert a belga király szombaton visszautazott a királynéhez Londonba és az angol fővárosba hívták dr. Leboenföt is, aki a királynét legutóbbi nagy betegsége idején gyógykezelte. A királyné betegágyánál tegnapelőtt konziliumot tartottak, melyen egy angol specialista is résztvett. Ilyen körülmények közt nagyon bizonytalan, hogy mikor fog a királyi pár visszatérni Brüsszelbe. — Brüsszeli távirat szerint a királyné betegsége aggodalmat kelt. Beavatott körökben azt állítják, hogy a királyné Egyiptomban sem talál gyógyulást. Kérdéses, hogy a királyné részt vehet-e majd a Fallières látogatásakor rendezendő ünnepségeken. — Brüsszelből táviratozzák: A király és a királyné ideérkeztek és a leakei kastélyba haltattak. A visszatérést az utolsó percben határozták el. Az udvartól származó hivatalos nyilatkozat szerint a királyné középfülgyulladásban szenved, amely lázzal jár, ezért föltétlen nyugalomra van szüksége.

— A kereskedelmi miniszter betegsége. Hieronymi Károly kereskedelmi miniszter állapota rosszabbra fordult. A minisztert nagyon lesújtotta leányának halála híre. A beteget ma is meglátogatta orvosa, Korányi Sándor professzor.

fiog:
din
Zsóf
egy
bacl
ekke
pett

szer
tésb
köv

Kel

utas

az
no

rék

mij
buc
tút

ávü
deln
kép
rout
köz
töb
az
Ebb
tegr
han

más
gyü
mei
zést
Sch

szer
táso

lent
min
adit
nő
egy

Jele
tárc
keb
nek
is
mo
kas
ver
nyá

épit
dáj
A f
meg
kón
Gy
Hug
e n
ütk
Mes
meg
vég
tet
Gy
aki
elég
Kep
lék
hat
pol
ben